

## บทที่ 7

### การใช้งานสังคมสงเคราะห์ในกิจการต่าง ๆ ในสังคมไทย

#### 1. การสังคมสงเคราะห์ในงานราชทัณฑ์

โดยเหตุที่งานราชทัณฑ์กับงานสังคมสงเคราะห์มีความเกี่ยวพันกันมาช้านานนี้เอง จึงมักจะมีผู้เข้าใจสับสนว่า งานราชทัณฑ์คืองานสังคมสงเคราะห์ ซึ่งความจริงแล้วไม่ใช่ ฉะนั้นในการกล่าวถึงบทบาทของงานสังคมสงเคราะห์ในกิจการราชทัณฑ์ จึงจำเป็นที่จะต้องเน้นให้เห็นถึงความแตกต่างขั้นพื้นฐานทั้งในหลักการและปรัชญาของระบบงานทั้งสอง

งานราชทัณฑ์จะมีขอบเขตกว้างขวาง เป็นงานที่จะต้องต่อสู้กับอาชญากรรมโดยตรง เพราะถือว่าเป็นงานด้านการป้องกันสังคม โดยมุ่งถึงการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทั้งโดยวิธีใช้พระเดช (Authority) และการใช้พระคุณ (Positive Treatment) จึงแตกต่างกับงานสังคมสงเคราะห์ในประเด็นที่ว่า งานสังคมสงเคราะห์มีความมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนโดยไม่จำกัดเฉพาะนักโทษหรือผู้กระทำผิดเท่านั้นให้พ้นจากความเดือดร้อน และช่วยตัวเองได้ต่อไป ในการนี้ นักสังคมสงเคราะห์จะสืบเสาะ หรือวิเคราะห์หาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น และนำวิธีการทางสังคมสงเคราะห์เข้าช่วยเหลือจัดปัดเป่าความเดือดร้อนนั้น ๆ เพื่อให้ผู้ประสบเคราะห์กรรมสามารถที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ โดยตนเองหรือช่วยตนเองได้ต่อไป

#### บทบาทของงานสังคมสงเคราะห์ในงานราชทัณฑ์

เนื่องจากปัญหาของบุคคลเป็นเรื่องละเอียดอ่อน โดยนัยนี้ศาสตร์ทางสังคมสงเคราะห์จึงได้แบ่งแยกออกเป็นสาขาใหญ่ถึง 4 สาขา คือ

- งานสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย
- งานสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน
- การจัดระเบียบชุมชน
- การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์

ซึ่งแต่ละสาขาจึงมีวิธีการของการสังคมสงเคราะห์แตกต่างกันออกไป โดยงานสังคมสงเคราะห์ทั้ง 4 สาขาดังกล่าว ได้มีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์ และแก้ไขผู้กระทำผิดด้วยกันทั้งสิ้น

## การสงเคราะห์ผู้ต้องโทษและผู้พ้นโทษ ดำเนินการดังนี้

### การสงเคราะห์ในระหว่างต้องโทษ

- 1) การสงเคราะห์ทางการแพทย์ ในกรณีที่ผู้ต้องขังเจ็บป่วยทั้งในเรือนจำเองหรือในกรณีที่ต้องส่งผู้ต้องขังออกไปรับการรักษาพยาบาลนอกเรือนจำ
- 2) การสงเคราะห์หญิงผู้มีครรภ์
- 3) การอบรมผู้ต้องขัง ให้ผู้ต้องขังได้รู้ถึงสิทธิหน้าที่ วินัย ตลอดจนการดำรงชีพอยู่ในเรือนจำร่วมกับผู้ต้องขังอื่น ๆ ต้องทำไปเรื่อย ๆ จนกว่าผู้ต้องขังนั้นจะพ้นโทษ
- 4) การให้สวัสดิการผู้ต้องขัง แบ่งเป็น 2 ประเภท
  - สวัสดิการเกี่ยวกับทางร่างกาย ได้แก่ การจัดสถานที่คุมขังให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ จัดของใช้ที่จำเป็นประจำวันแก่ผู้ต้องขัง
  - สวัสดิการเกี่ยวกับด้านจิตใจ เช่น หาเครื่องรับโทรทัศน์ วิทยุให้ จัดดนตรีและจัดฉายภาพยนตร์ เป็นครั้งคราว และให้บริการด้านห้องสมุด
- 5) การสงเคราะห์ครอบครัวผู้ต้องขัง
- 6) การสงเคราะห์บุตร

### การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ

ในทางปฏิบัติ ก่อนที่ผู้ต้องโทษจะพ้นโทษ 7 วัน กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดให้เรือนจำทัณฑสถาน จัดเตรียมการปลดปล่อยให้แก่ผู้พ้นโทษทุกราย โดยให้การอบรมให้คำแนะนำเกี่ยวกับข้อการปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตในทำนองครองธรรม ทบทวนศีล 5 ธรรม 5 เตรียมติดต่อญาติ ติดต่อหางานให้ทำ ตลอดจนแนะนำให้รู้จักกับองค์การหรือส่วนราชการที่จะให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือได้ในวันพ้นโทษหากไม่มีเครื่องแต่งกายที่เหมาะสม ทางเรือนจำทัณฑสถานก็จะจัดเสื้อผ้าสามัญให้คนละ 1 ชุด ให้ค่าเบี้ยเลี้ยง และค่าพาหนะกลับภูมิลำเนาเดิมด้วย

ช่วยติดต่อประสานงานกับสำนักงานจัดหางานของกรมแรงงาน เพื่อหางานให้กับผู้พ้นโทษและผู้รับการอบรมที่ได้รับการปลดปล่อย ทุกคนที่ประสงค์จะขอรับการสงเคราะห์

#### การพักการลงโทษ (Parole)

การฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังเพื่อให้เข้าสู่สังคมอีกประการหนึ่ง คือ การให้ผู้ต้องขังมีโอกาสดำเนินการพักการลงโทษ การพักการลงโทษ คือ การปลดปล่อยผู้ต้องขังออกไปจากเรือนจำก่อนกำหนดตามคำพิพากษา

#### การคุมประพฤติ (Probation)

มุ่งต่อการแก้ไขอบรมผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล ให้กลับตนเป็นพลเมืองดี ซึ่งศาลเป็น

ผู้กำหนดให้อยู่ภายใต้การคุมประพฤติ โดยไม่มีการบังคับปรับเอาตัวผู้กระทำผิดไปเสียจากชุมชนเดิมที่เขาเคยดำรงชีวิตอยู่

การคุมประพฤตินั้นเป็นเรื่องของศาล ส่วนการพักการลงโทษเป็นเรื่องของราชทัณฑ์โดยตรง ในประเทศไทยการคุมประพฤตินั้นเฉพาะในศาลคดีเด็กและเยาวชนเท่านั้น ในงานนี้ มีนักสังคมที่ทำหน้าที่เป็นพนักงานคุมประพฤติอยู่ 2 คน ส่วนในเรื่องการพักการลงโทษที่ใช้อยู่นี้ ยังไม่มีเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการพักการลงโทษโดยเฉพาะ การแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชีวประวัติ หรือความเป็นอยู่อื่น ๆ ทำไม่สะดวก

ได้มีการจัดตั้ง “บ้านสวัสดิ” เพื่อการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษด้วยมูลนิธิพิบูลสงเคราะห์ในความอุปถัมภ์ของกรมราชทัณฑ์ ได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนสงเคราะห์ชุมชน สมาคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ให้จัดตั้งบ้านสวัสดิขึ้นที่ อาคารเลขที่ 436 ถนนมหาไชย กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การสงเคราะห์แก่ผู้พ้นโทษที่ตั้งใจดี แต่มีปัญหาเดือดร้อนเฉพาะหน้าในวันพ้นโทษ เช่น ไม่มีที่พึ่งพิง ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีอาหารมื้อแรก ๆ และไม่มียานพาหนะ โดยจะให้การสงเคราะห์แก่ผู้พ้นโทษเท่าที่จำเป็น เพื่อให้สามารถช่วยตัวเองในการประกอบสัมมาชีพและตั้งต้นชีวิตใหม่ได้โดยสวัสดิ สามารถรับผู้พ้นโทษเข้าอยู่อาศัยได้วันละ 13-26 คน มีเจ้าหน้าที่และนักสังคมสงเคราะห์คอยให้การช่วยเหลือและดำเนินงานเป็นประจำทุกวัน

#### บทบาทหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์

- 1) ในด้านการป้องกัน ต้องอาศัยการสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน เฟื่องเลี้ยงถึงเด็กที่มีปัญหาเด็กเหล่านี้ควรจะอยู่ในความดูแลของนักสังคมสงเคราะห์
- 2) ในด้านการแก้ไข เฟื่องเลี้ยงในแง่ของเด็กและผู้ใหญ่ที่กระทำผิด งานสังคมสงเคราะห์เข้าไปช่วยในด้านการสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย ได้จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การจัดรายการบำบัดรักษาในแง่ของจิตแพทย์ จิตวิทยา เป็นต้น มุ่งในด้านการจัดสวัสดิการ เฟื่องเลี้ยงในด้านการครอบครัวของนักโทษ เพื่อป้องกันไม่ให้สมาชิกในครอบครัวทำผิดอีก
- 3) ในการติดตามผล ใช้ทั้งการสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายและการสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน เพื่อมิให้คนนั้นเข้ามาประกอบอาชญากรรมอีก หาความร่วมมือจากองค์กรต่าง ๆ
- 4) วิธีการในด้านการคุมประพฤติ ต้องอาศัยนักสังคมสงเคราะห์ซึ่งได้รับการอบรมในเรื่องสังคมสงเคราะห์และกฎหมาย เฟื่องเลี้ยงในแง่ของผู้พักการลงโทษ นักสังคมสงเคราะห์จะต้องเข้ามาสอดส่องดูแลความประพฤติ และให้การแก้ไข

## 2. การสังคมนาสงเคราะห์ในโรงเรียน

ในปัจจุบันพบว่าความล้มเหลวและความสูญเปล่าทางการศึกษา มีสาเหตุเกี่ยวข้องกันหลายประการ เป็นต้นว่าระบบการศึกษา หลักสูตร ผู้บริหาร และบุคลากร ตลอดจนตัวนักเรียนและปัญหาที่นักเรียนเหล่านั้นต้องประสบอยู่ ในประเทศที่มีความก้าวหน้าทางด้านการศึกษาเป็นอย่างมาก ได้พยายามที่จะหาวิธีการที่จะขจัดปัญหาทางด้านการศึกษาด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อให้การศึกษาบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้ โดยการนำเอาความก้าวหน้าและเทคนิคในทางวิชาการต่าง ๆ เข้ามาร่วมช่วยเหลือ เช่น วิทยาศาสตร์ จิตวิทยา เป็นต้น เทคนิคและวิชาการที่เข้ามาสู่โรงเรียนนั้นย่อมมุ่งที่จะช่วยขจัดปัญหาทางด้านการศึกษา มุ่งที่จะให้ครูผู้มีบทบาทสำคัญทางด้านการศึกษาทำงานได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ มุ่งที่จะให้ผู้รับการศึกษาคือนักเรียน ได้รับความรู้ตามกำลังความสามารถของแต่ละบุคคล มุ่งที่จะขจัดปัญหาหรือช่องว่างอันจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียน การสอน ในทุก ๆ กรณีงานการสังคมนาสงเคราะห์ในโรงเรียน จึงได้ก้าวเข้ามามีบทบาทในโรงเรียนเพิ่มขึ้นอีกวิชาการหนึ่ง

งานการสังคมนาสงเคราะห์ในโรงเรียนเริ่มขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ.1906-1907 (พ.ศ.2449-2450) คือเมื่อประมาณ 68 ปีล่วงมาแล้ว ในประเทศสหรัฐอเมริกา ในนิวยอร์ก บอสตัน และฮาร์ทฟอร์ด รัฐคอนเนตทิคัท ในนิวยอร์ก งานการสังคมนาสงเคราะห์ในโรงเรียนเริ่มขึ้นจากสถานสงเคราะห์ในบอสตัน เริ่มจากสมาคมการศึกษาสตรี และสมาคมผู้ปกครองและครู ส่วนในฮาร์ทฟอร์ด เกิดขึ้นจากโรงเรียน Henry Barnard และผู้อำนวยการคลินิกจิตแพทย์

การสังคมนาสงเคราะห์ในโรงเรียนที่จัดในโรงเรียน เช่น ที่โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ ซึ่งมีนักสังคมนาสงเคราะห์ จากกรมประชาสงเคราะห์ทำงานประจำอยู่ในโรงเรียน

2. บริการสังคมนาสงเคราะห์ จากองค์การภายนอกเข้าไปช่วยเหลือในโรงเรียน เช่น นักสังคมนาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา และนักสังคมนาสงเคราะห์ จากกรมการแพทย์ ไปปฏิบัติงานสังคมนาสงเคราะห์ในโรงเรียนต่าง ๆ

### หน้าที่ของนักสังคมนาสงเคราะห์ในโรงเรียน

นักสังคมนาสงเคราะห์ในโรงเรียนมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติอย่างมากมายในทุกบทบาทกับบุคคลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ คือ เด็กนักเรียน ครู เจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ตลอดจนจนสมาคมและองค์การต่าง ๆ ภายนอกโรงเรียน

หน้าที่ของนักสังคมนาสงเคราะห์ จะต้องเกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนทุกปัญหา อาจสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ปัญหาพฤติกรรม หรือบุคลิกภาพ
2. ปัญหาการขาดเรียนนาน
3. ปัญหาการปรับตัว
4. ปัญหาที่เกิดจากบ้านและสิ่งแวดล้อมทางสังคม
5. ปัญหาการขาดแคลน
6. ปัญหาสุขภาพ

นักสังคมสงเคราะห์ก็จะเป็นผู้ตั้งเอาบริการที่มีอยู่ในชุมชนมาสู่นักเรียน ในฐานะที่นักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้รู้แหล่งบริการต่าง ๆ นักเรียนบางคนอาจจะมีปัญหาในการปรับตัวเข้ากับกลุ่มไม่ได้ นักสังคมสงเคราะห์อาจจะส่งนักเรียนผู้นั้นไปเข้า camp ที่จัดขึ้นโดยองค์การอาสาสมัครที่มีอยู่ในสังคม หรืออาจจะช่วยจัดตั้งกลุ่มบุคคล และคณะบุคคลขึ้นในโรงเรียน ในรูปของคณะกรรมการสวัสดิการโรงเรียน หรือสมาคมผู้ปกครองและครู เป็นต้น

### 3. งานสังคมสงเคราะห์ในศูนย์บริการสุขภาพจิต

การเปิดบริการศูนย์บริการสุขภาพจิต เป็นงานของกรมการฝ่ายศูนย์บริการสุขภาพจิตซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสมาคมสุขภาพจิตแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (Mental Health Association of Thailand) มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพจิตให้ประชาชนได้ทราบถึงวิธีป้องกันแก้ไขปัญหาทางจิตใจ ของบุคคล ครอบครัว และสังคมให้ดำเนินชีวิตได้อย่างราบรื่น สนับสนุนการศึกษา วิจัย เผยแพร่ความรู้ และเป็นศูนย์กลางให้บริการสุขภาพจิต ตลอดจนร่วมมือกับสมาคมและองค์การอื่นในอันที่จะส่งเสริมสุขภาพจิต และสวัสดิภาพของประชาชนให้ดีขึ้น

1. การดำเนินงาน โดยวิทยากร อาสาสมัคร ผู้มีประสบการณ์ในด้านวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ได้แก่ แพทย์ จิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักการศึกษา พยาบาล พ่อบ้าน แม่บ้าน ผู้มีประสบการณ์

2. บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ ในศูนย์บริการสุขภาพจิต มีการปฏิบัติ โดยยึดหลักการทำงานร่วมกับผู้มาขอรับบริการ เพื่อช่วยเขาให้สามารถช่วยตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งผู้อื่น และมีจุดมุ่งหมายที่จะเสริมสร้าง พัฒนาบุคคล ชุมชน ให้สามารถดำเนินชีวิตในทางสร้างสรรค์ตามควรแก่อัตภาพ สามารถเอาชนะอุปสรรค, ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างไม่ท้อถอย

3. วิธีการให้บริการ ได้แก่การทำ Casework, Group Work, Community Organization, Social Research and Social Welfare Administration

ลักษณะงานในหน้าที่ ได้แก่ การสัมภาษณ์ผู้มารับบริการ, บันทึกประวัติ เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์, วิจัย และให้ความช่วยเหลือ การติดตามผลโดยจดหมาย, โทรศัพท์ และการเยี่ยมบ้าน, การทำการประชุมปัญหา (Case Conference) งานด้านการศึกษาและเผยแพร่ความรู้เรื่องสุขภาพจิต ทั้งระดับวิชาชีพ และประชาชน โดยการให้ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ และในรูปอนุสาร บทความ ภาพยนตร์ การอภิปราย การบรรยาย ร่วมมือกับฝ่ายครูในปัญหาของเด็กนักเรียน และร่วมงานกับคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของสมาคม

4. ปัญหาในการปฏิบัติงาน ได้แก่ สถานที่ไม่สะดวกต่อประชาชน ประชาชนรู้จักใช้บริการน้อย, ที่อยู่ไม่แน่นอน, ผู้รับบริการมีปัญหาหลายด้าน ขาดค่ายานพาหนะในการเดินทางมารับบริการ, ขาดวิทยากรบางสาขา, ขาดกำลังเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย วิทยากรอยู่ในสภาพที่เสี่ยงต่อการถูกปล้น, จี๊เจียบ, ขาดงบประมาณการใช้จ่ายที่จำเป็น

#### 5. ตัวอย่างงานสังคมสงเคราะห์

ตัวอย่างที่ 1 เป็น Case ที่มารับบริการจากศูนย์ฯ ตัวปัญหาคือเด็กหญิงวัยรุ่นมีอาการซึม พุดช้า เคลื่อนไหวช้า การเรียนตกต่ำ มีสาเหตุจากสภาพร่างกาย คือสายตาสั้น สุขภาพไม่แข็งแรง และสภาพแวดล้อมในการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่เด็ก บิดาเด็กเป็นผู้พามารับบริการในปี 2513 เนื่องจากไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าควรให้บุตรหยุดพักการเรียนตามคำแนะนำของแพทย์ได้หรือไม่ Client และผู้ปกครองได้พบกับนักสังคมสงเคราะห์เพื่อทราบประวัติโดยละเอียดจากผู้ปกครอง ตัวเด็ก และครูทางโรงเรียน ต่อจากนั้นได้มาพบกับนักสังคมสงเคราะห์ และจิตแพทย์โดยสม่ำเสมอ เพื่อรับการรักษาและความช่วยเหลือด้านจิตใจ โดยการพูดคุยและแนะนำกับ Client และบิดา-มารดา ผลปรากฏว่า Client มีการปรับตัวดีขึ้น กล้าพูดและพูดได้เร็วขึ้น กว่าเดิมเล็กน้อย สามารถเรียนต่อจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และบิดา-มารดา สามารถเข้าใจและปรับตัวเพื่อเข้ากับบุตรดีขึ้น

ตัวอย่างที่ 2 เป็นเรื่องของ Group Work ในศูนย์บริการสุขภาพจิตที่เบลลูวู (Bellevue) รัฐวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา โดยทีมผู้ช่วยเหลือจัดกลุ่มผู้มีความผิดปกติทางเพศ (The Sexual Deviance Program) ซึ่งเป็นพวกที่ต้องการรักษาให้หายด้วยความสมัครใจและพวกที่ทำ ความผิดและเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายส่งมารับบริการจำนวน 30 คน เป้าหมายของโปรแกรมนี้ก็เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม ควบคุมและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมผิดปกติทางเพศ ให้อักรับผิดชอบในพฤติกรรมของตนเอง ส่งเสริมให้เกิด Self esteem และมีประสิทธิภาพด้านการสังคม พยายามขจัดสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาทางเพศ พยายามให้ Client ตระหนักถึงความสำคัญของสถานการณ์ในปัจจุบันของเขา (Here and now)

การดำเนินงานกลุ่มใช้วิธีการส่งเสริมให้มี Group interaction มีการให้จัดบันทึกและเล่าประวัติอาการของตนในกลุ่มฟัง เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มแสดงความคิดเห็นแนะนำ วิทยากรจะช่วยจัด Role play และกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างให้เขามีความเชื่อมั่นในตนเองสามารถละเว้นการปฏิบัติที่เป็นความผิดปกติทางเพศได้ ระยะเวลาของการรักษาจำนวน 30 ครั้ง ใน 12 สัปดาห์ การประเมินผลจะพิจารณาจากบันทึกเหตุการณ์เกี่ยวกับตัว Client ทั้งก่อน, ระหว่าง และหลังการรักษา ตลอดจน input และ output ที่ปรากฏหลังจากการเข้ากลุ่มโปรแกรมนี้ ผู้รักษาให้ความเห็นว่าเป็น Approach แนวใหม่แทนวิธีเดิม คือ Psychotherapeutic technique และเขาเชื่อว่าในอนาคตวิธีการกลุ่มดังกล่าวจะมีประโยชน์อย่างแพร่หลาย สำหรับการรักษาผู้ป่วยนอกซึ่งมีความผิดปกติทางเพศ

#### 4. การสังคมสงเคราะห์ทางจิตเวชและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

**คำจำกัดความ** การสังคมสงเคราะห์ทางจิตเวช เป็นงานสังคมสงเคราะห์แบบหนึ่ง ซึ่งจะต้องเข้าร่วมปฏิบัติงานรับผิดชอบเกี่ยวข้องกับจิตแพทย์ในโรงพยาบาล คลินิก หรืองานอื่นใดเป็นวงการจิตเวช ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานร่วมคณะปฏิบัติการ (Team Work) ประกอบด้วยนักวิชาชีพหลายอาชีพด้วยกัน คือ จิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พยาบาลจิตเวช นักอาชีวะบำบัด และวิชาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับงานนี้เพื่อการรักษาผู้ป่วยและแผ่ขยายงานให้บริการทางจิตเวชให้แพร่หลายกว้างขวางออกไปอีกด้วย มีจุดประสงค์ที่จะให้บริการและสร้างกิจกรรมในชุมชน ในการส่งเสริมสุขภาพจิตในชุมชน เป็นการศึกษาปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างของสุขภาพจิตของแต่ละคน ผู้ซึ่งได้รับความทุกข์ทรมานจากการป่วยเป็นโรคจิต (Mental-Disorder) และผู้ป่วยด้วยโรคที่เกิดจากอารมณ์แปรปรวน

งานสังคมสงเคราะห์ทางจิตเวชในประเทศไทย เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกในโรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา มีการดำเนินงานวางแผนมาตั้งแต่ราวปี 2500 แต่ก็ยังมิได้มีการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติงานโดยนักสังคมสงเคราะห์โดยตรงเช่นในปัจจุบันนี้ การเริ่มงานบริการทางสังคมสงเคราะห์จัดตั้งเป็นหน่วยงานแผนกหนึ่งของโรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา เมื่อราว ๆ ปี พ.ศ.2503

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ทางจิตเวช มีการปฏิบัติงานโดยยึดหลักตามวิธีการของงานสังคมสงเคราะห์โดยทั่วไป คือ

1. การสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย (Case Work)
2. การสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน (Group Work)
3. การสังคมสงเคราะห์ชุมชน (Community Organization)
4. การทำการวิจัยทางสังคม (Social Reserch)

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ทางจิตเวช แบ่งเป็น

ระยะที่ 1 การแรกรับ-สัมภาษณ์ผู้ป่วย หรือส่งจดหมายไปติดตามญาติของผู้ป่วย

ระยะที่ 2 การให้บริการรักษา มีการพิจารณาเรื่องค่าใช้จ่าย ให้คำปรึกษา แนะนำระยะนี้จะใช้วิธีการสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย หรือการช่วยเหลือด้านกลุ่มสังคม นักสังคมสงเคราะห์พยายามที่จะชักจูงผู้ป่วยที่ชอบแยกตัวอยู่ตามลำพังได้เข้ากลุ่มรู้จักปรับตัว ให้กลุ่มรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

ระยะที่ 3 จำหน่ายผู้ป่วย-ช่วยในด้านเศรษฐกิจ-ช่วยด้านปัญหาสังคม เช่น ไม่มีที่อยู่อาศัยที่แท้จริง

อุปสรรค ในการปฏิบัติงานมีดังนี้ คือ

1. ผู้ป่วยไม่สามารถที่จะให้รายละเอียดกับนักสังคมสงเคราะห์ได้ และญาติก็ไม่ร่วมมืออย่างแท้จริง

2. มีที่อยู่ไม่แน่นอน บางครั้งไม่ยอมพูด

3. ผู้ป่วยมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

4. ญาติไม่ยอมมาติดต่อรับผู้ป่วยกลับบ้าน ทำให้เป็นภาระของนักสังคมสงเคราะห์

5. จำนวนผู้ป่วยกับจำนวนนักสังคมสงเคราะห์ไม่สมดุลกัน มีปัญหาด้านกำลังคนมาก

6. วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ พาหนะในการเยี่ยมบ้านผู้ป่วยมีน้อย

7. ขาดงบประมาณไม่ว่าจะเป็นงบประมาณของโรงพยาบาล หรือเงินการกุศลก็ตาม



## บรรณานุกรมภาษาไทย

- จิตติมา ไสภาร์คัน **สังคมสงเคราะห์เฉพาะราย. คณะสังคมสงเคราะห์  
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522**
- นันทนีย์ ไชยสุด **บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์. คณะสังคมสงเคราะห์  
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517**
- นันทนีย์ ไชยสุด **“หลักทฤษฎีเบื้องต้นของการสังคมสงเคราะห์ “เอกสารเผยแพร่  
ทางวิชาการสาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์” กรุงเทพมหานคร :  
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516**
- นิคม จันทรวิฑูร **การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาท้องถิ่น. กรมแรงงาน  
กระทรวงมหาดไทย, 2515**
- นิภา ตุมรสุนทร **เอกสารเรื่องการสังคมสงเคราะห์เบื้องต้น คณะสังคมสงเคราะห์  
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518**
- แผนกวิชาการสังคม **เอกสารเผยแพร่ทางวิชาการ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์-  
ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,  
2516**
- ยุพา วงศ์ไชย **การบริหารองค์การสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพฯ : สารศึกษา  
การพิมพ์, 2524**
- ยุพา วงศ์ไชย (บรรณาธิการ) **การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนค,  
2519**
- ยุพา วงศ์ไชย **ทฤษฎีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพฯ : แสงรุ่ง  
การพิมพ์, 2523**
- ดร.ศรีทัฬหิม พานิชพันธ์ **“การสังคมสงเคราะห์มหภาค” เอกสารวิชาการหลักสูตรนักบริหาร  
งานประชาสงเคราะห์ เล่มที่ 1, 2523**

## บรรณานุกรมภาษาอังกฤษ

- Briar, Scott, "Current Trends and Prospects" *Encyclopedia of Social Work*.
- Clarke, Helen I. *Principles and Practice of Social Work*. N.Y.: D. Appleton-Century Company, 1947.
- Cox, Fred M. and Others (eds.) *Strategies of Community Organization* Itasca., III. : Peacock. 1970.
- Dunham, Arthur. *Community Welfare Organization : Principles and Practice*. N.Y. : Crowell Company, 1967.
- Friendlander, Walter A. *Concept and Methods of Social Work*. N.J. : Prentice-Hall. 1976.
- Friendlander, Walter A. *Introduction to Social Welfare*. N.J. : Prentice-Hall. 1968.
- Friendlander, Walter A & Apte, Robert Z. *Introduction to Social Welfare* N.J.: Prentice-Hall, Inc. 1974.
- Galper, Jeffrey H. *The Politics of Social Service*. N.J.: Prentice-Hall. 1975.
- Gilbert, Neil; Miller, Henry and Specht, Harry. *An Introduction to Social Work Practice*. N.J. - : Prentice-Hall, Inc, 1980.
- Hamilton, Gardon. "Helping People. The Growth of a Profession." *Principle and Technique in Social Casework*. N.J. : Family Service Association of Aneuruca. 1950.
- Harper, Ernest B. & Dunham, Arther (editors). *Community Organization in Action*. Ann Arbor : Michigan University Press. 1957.
- Kanopka Gisela. *Social Group Work*. N.J. : Prentice-Hall. 1963.
- King, Clarence. *Organization for Community Action*. N.Y. : Harper & Brothers. 1948.
- Mcneil, C.F. "Community Organization for Social Welfare" *Social Work Year Book*. N.Y. : American Association of Social Workers. 1951
- Meyer. Carol H. *Social Work Practice*. N.Y. : The Free Press. 1976.
- Northern, Helen. *Social Work With Groups*. N.Y. : Columbia University Press. 1969.
- Overton. Alice & Tinker, Katherine H. *Casework Note-book*.
- Richmond, Mary E. *Social Diagnosis*. N.Y. : Russell Sage Foundation. 1971.
- Ross, Murray G. *Community Organization : Theory and Principles*. N.Y.: Harper & Brothers Publishers. 1955.
- Shaw, Marvin E "The Nature of Small Group" *Group Dynamics : The Psychology of Small Group Behavior*. N.Y. : McGraw-Hill Book Company. 1971.
- Siporin, Max. *Introduction to Social Work Practice*. N.Y.: Macmillan Publishing Co., 1975.
- Stroup, Herbert Hewitt. *Community Welfare Organization*. N.Y. : Harper, 1952.
- Stroup, Herbert Hewitt. *Social Work : An Introduction to the Field*. New Delhi : Urasia Publishing House. 1965.
- Trecker, Harleight B. *Social Group Work : Principles and Practices*. N.Y. : Whiteside, Inc., 1948.